

LÁ QUỐC KỲ VIỆT NAM ĐẦU TIÊN ĐÃ TUNG BAY Ở THÁI NGUYÊN NĂM 1917

Trần Viết Ngọc*

Theo kiến thức hạn hẹp của chúng tôi, quốc kỳ đầu tiên của nước ta được quy định bằng văn bản (Những chỗ gạch dưới trong bài do tác giả nhấn mạnh. TVN) còn lưu lại đến nay là vào năm Nhâm Tý, 1912.

Trong cuốn tự truyện nhan đề là *Tự phán*,⁽¹⁾ viết năm 1929 tại Bến Ngự (Huế), Phan Bội Châu viết:

“Xưa nước ta chỉ có hoàng đế mà không có cờ nước cũng là một việc đáng quái gở. Hội Việt Nam Quang Phục mới chế định ra quốc kỳ bằng cờ ngũ tinh, dạng huy thức dùng bằng cách ngũ tinh liên châu”.⁽²⁾

Phan Bội Châu giải thích:

“Nhân vì nước ta có năm đại bộ, sở dĩ dùng thức này để tỏ rõ cái ý năm đại bộ liên lạc làm một.

Sắc cờ dùng hoàng địa, hồng tinh làm cờ nước; hồng địa bạch tinh làm cờ quân. Hoàng là để biểu thị nhân chủng ta. Hồng là biểu thị sắc nước ta: Nam phương thuộc hỏa, hỏa sắc hồng.

Quân kỳ sở dĩ dùng bạch tinh là tỏ rõ mục đích quân, cốt đánh đổ chính phủ người (da) trắng”.⁽³⁾

Trong tác phẩm *Lương Ngọc Quyến và cuộc khởi nghĩa Thái Nguyên năm 1917*, Đào Trinh Nhất cũng có nhắc đến cờ ngũ tinh:

“Cờ ngũ tinh có 5 ngôi sao... Đến năm 1917, ngọn cờ pháp phối trên tinh thành Thái Nguyên bảy ngày về tay cách mạng tức là cờ ngũ tinh”.⁽⁴⁾

Kể viết bài này, lúc giảng dạy, cũng đã “minh họa” đoạn mô tả cờ ngũ tinh của Phan Bội Châu trong *Tự phán* nói trên. Tự nghĩ đã là “liên châu” thì dứt khoát 5 ngôi sao 5 cánh phải nằm theo một vòng tròn. Vậy nên quốc kỳ do Việt Nam Quang Phục Hội chế định năm 1912 là 5 ngôi sao đỏ xếp thành vòng tròn trên nền vàng và quân kỳ là 5 ngôi sao trắng xếp thành vòng tròn trên nền đỏ! Thật đẹp biết bao!

Người ta thường bảo: “Chí lớn gặp nhau”. Chúng tôi nghĩ “Chí nhỏ cũng gặp nhau!”. Quân kỳ trên mộ Lương Ngọc Quyến y hệt lá quân kỳ mà

* Thành phố Hồ Chí Minh.

tôi làm đồ dùng dạy học.⁽⁵⁾ Cho hay lịch sử không thể vận dụng logic để tái hiện. Minh họa của tôi trở thành “u họa”!

Gần đây, được xem một ảnh đen trắng của tờ “Quân dụng ngân phiếu”, phát hành năm Nhâm Tý (1912) của Việt Nam Quang Phục Quân,⁽⁶⁾ chúng tôi biết mình hiểu sai cách thể hiện ngôi sao (tinh) của Đông phương, nhầm lẫn với cách thể hiện ngôi sao của văn hóa Tây phương. Ngôi sao của Tây phương là ngôi sao năm cánh, còn ngôi sao của Đông phương là một chấm tròn.

May thay, gần đây, Giáo sư Nasu Izumi (Nasu Tuyên) của Đại học Quốc gia Okinawa đã gửi cho chúng tôi hai mặt của tờ “Quân dụng ngân phiếu” do Việt Nam Quang Phục Quân phát hành năm 1912. Trên tờ Quân dụng ngân phiếu đó có vẽ quân kỳ. Đó là bốn ngôi sao trắng (chấm tròn) ở bốn góc nối kết với một ngôi sao trắng ở trung tâm bằng những vạch trắng. Chúng tôi đã dựa vào quân kỳ này để phục hiện hình ảnh quốc kỳ: nền vàng, 4 ngôi sao đỏ ở bốn góc kết nối với ngôi sao đỏ ở trung tâm. Như vậy, cả quốc kỳ và quân kỳ Việt Nam đầu tiên được thiết kế năm 1912, mà quân kỳ được in trên tờ Quân dụng ngân phiếu, đã được biết đến. Nếu cuộc khởi nghĩa năm 1916 do Thái Phiên, Trần Cao Vân lãnh đạo (Việt Nam Quang Phục Hội), được sự hưởng ứng của nhà vua trẻ tuổi yêu nước Duy Tân thành công thì ngọn quốc kỳ ngũ tinh liên châu đã phát phới trên Kỳ đài Kinh thành Huế.

Một năm sau, 1917, quốc kỳ và quân kỳ đầu tiên của nước ta đã bay phần phật suốt 7 ngày đêm trên tỉnh thành Thái Nguyên từ ngày 30/8/1917 đến ngày 5/9/1917. Lương Ngọc Quyến và Trịnh Văn Cấn (Đội Cấn) cùng nghĩa quân đã anh dũng hy sinh dưới ngọn cờ tổ quốc đầu tiên ấy.

Tờ Quân dụng ngân phiếu do Việt Nam Quang Phục Quân của nước Việt Nam Dân Quốc, cho đến nay, là vật chứng duy nhất cho ta biết về quốc kỳ đầu tiên của nước ta được phổ biến ở nước ngoài và được kéo lên trong cuộc khởi nghĩa Thái Nguyên 1917. Đó là lý do để chúng ta biết thêm về nó.

Phan Bội Châu kể lại trong *Tự phán*:

“...Ông Hoàng Trọng Mậu đi với ông Tô [Tô Thiếu Lâu] qua Hương Cảng tìm những người cách mạng đảng đã quen làm việc ấy, bí mật chế tạo, in thành phiếu khoán 4 món: mặt trước khắc một hàng chữ ở trên: “Việt Nam Quang Phục Quân Quân dụng phiếu” chính giữa lòng chữ lớn, in rõ số bạc 5\$, 10\$, 20\$, 100\$ là bốn món. Chữ số ở bốn góc cũng in như vậy. Mặt sau khắc giòng chữ, dùng hai thức chữ Hán và Quốc ngữ. Giấy bạc này là Việt Nam Quang Phục Quân lâm thời chính phủ thành lập, đem bạc thật thu hồi, cấp lời một thành hai, cấm mạo giả và lạm phát, ai

phạm sẽ bị phạt nặng. Người ký tên là Phan Sào Nam, người kiểm phát Hoàng Trọng Mậu.

Phiếu bạc này in bằng điện, tinh xảo in như bạc giấy Tàu”.⁽⁷⁾

Nhân đây, người viết trân trọng cảm ơn Giáo sư Nasu Tuyền, Đại học Quốc gia Okinawa, Nhật Bản đã cung cấp cho chúng tôi một tư liệu quý giá, qua đó biết được quốc kỳ đầu tiên của nước Việt Nam được chế định vào năm 1912 và đã tung bay ở Thái Nguyên năm 1917.

T V N

CHÚ THÍCH

- (1) Nhan đề cuốn tự truyện của Phan Bội Châu viết ở Bến Ngự (Huế) năm 1929 có tên là *Tự phán*, không hề là *Phan Bội Châu niên biểu* như nhiều nhà biên soạn nhầm lẫn.
- (2), (3) *Tự phán*, Nxb Anh Minh, Huế, 1956, tr 152, 153.
- (4) Đào Trinh Nhất. *Lương Ngọc Quyến và cuộc khởi nghĩa Thái Nguyên năm 1917*, Nxb Tân Việt, Sài Gòn, 1957, trang 102, 103. Dẫn lại từ Lý Tùng Hiếu, *Lương Văn Can và phong trào Duy Tân Đông Du*, Nxb Văn hóa Sài Gòn, 2005, tr 244.
- (5) Lý Tùng Hiếu, sdd, tr 312.
- (6) *Kỷ niệm 100 năm phong trào Đông Du*, Nxb Tân Văn, Đông Kinh (Tokyo), 2005, trang 118.
- (7) *Tự phán*, sdd, tr 134.

TÓM TẮT

Theo cụ Phan Bội Châu thì vào năm 1912, tổ chức cách mạng Việt Nam Quang Phục Hội đã chế định ra quốc kỳ và quân kỳ đầu tiên của Việt Nam là hai lá cờ ngũ tinh liên châu để chuẩn bị cho công cuộc phục quốc. Đến năm 1917, hai lá quốc kỳ và quân kỳ ấy đã tung bay trong cuộc khởi nghĩa ở Thái Nguyên do Việt Nam Quang Phục Hội lãnh đạo. Lương Ngọc Quyến, Trịnh Văn Cấn cùng hàng trăm nghĩa quân đã anh dũng hy sinh dưới ngọn cờ tổ quốc đầu tiên ấy.

Tuy nhiên, từ trước đến nay, do thiếu hình ảnh nên việc tái hiện hai lá cờ ngũ tinh liên châu ở trong nước chưa chính xác. Mới đây, Giáo sư Nasu Izumi ở Nhật Bản đã tìm được tờ Quân dụng ngân phiếu do Việt Nam Quang Phục Quân phát hành năm 1912, trên đó có in hình lá quân kỳ. Dựa vào đó, chúng ta có thể tái hiện chính xác lá quốc kỳ đầu tiên của Việt Nam đã được cụ Phan Bội Châu mô tả trong tác phẩm *Tự phán*.

ABSTRACT

FIRST NATIONAL FLAG OF VIETNAM WAS FLOWN IN THÁI NGUYÊN IN 1917

According to Phan Bội Châu, in 1912, in preparation for the campaign of restoration of national sovereignty, the revolutionary organization Việt Nam Quang Phục Hội determined the first national flag and the national army's flag of Vietnam to be two flags of "ngũ tinh liên châu" [The five stars representing the five continents]. In 1917, these two flags were flown in the uprising in Thái Nguyên led by Việt Nam Quang Phục Hội. Lương Ngọc Quyến and Trịnh Văn Cấn together with hundreds of partisans heroically met their death under the national flags.

However, up to the present, due to lack of pictorial documents, there has not been any exact recreation of the flags yet. Recently, Professor Nasu Izumi in Japan found a military bond certificate issued in 1912 wherein there is the image of the army's flag. On the basis of this image we can for the first time recreate exactly the first national flag described by Phan Bội Châu in his work "Tự phán".

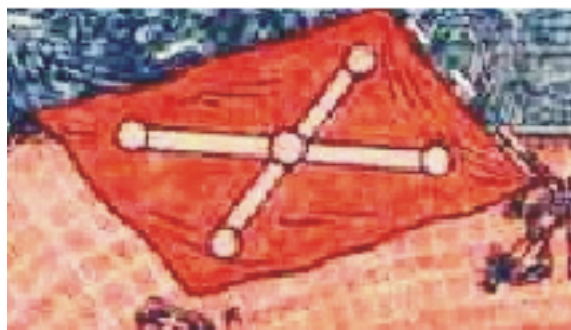

Ảnh 1: Mặt trước tờ Quân dụng ngân phiếu do Việt Nam Quang Phục Quân phát hành năm 1912. Trên cùng là quân kỳ (bên trái) và hội kỳ (bên phải). Các dòng chữ Hán ở giữa, từ trên xuống:

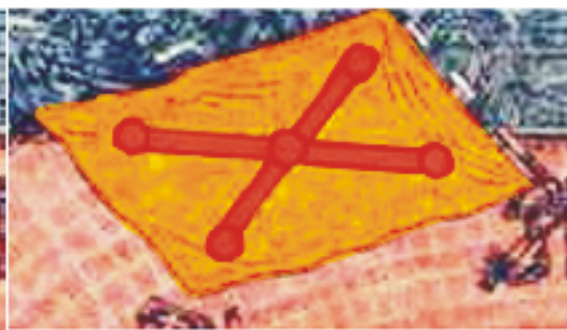
- Dòng thứ nhất: Việt Nam Dân Quốc Quang Phục Quân.
- Dòng thứ hai: Quân dụng ngân phiếu.
- Dòng thứ ba: Bạch viên (Một trăm đồng).

Ảnh 2: Mặt sau tờ Quân dụng ngân phiếu do Việt Nam Quang Phục Quân phát hành năm 1912. (Ảnh do Giáo sư Nasu Izumi, Đại học Quốc gia Okinawa, Nhật Bản tặng).

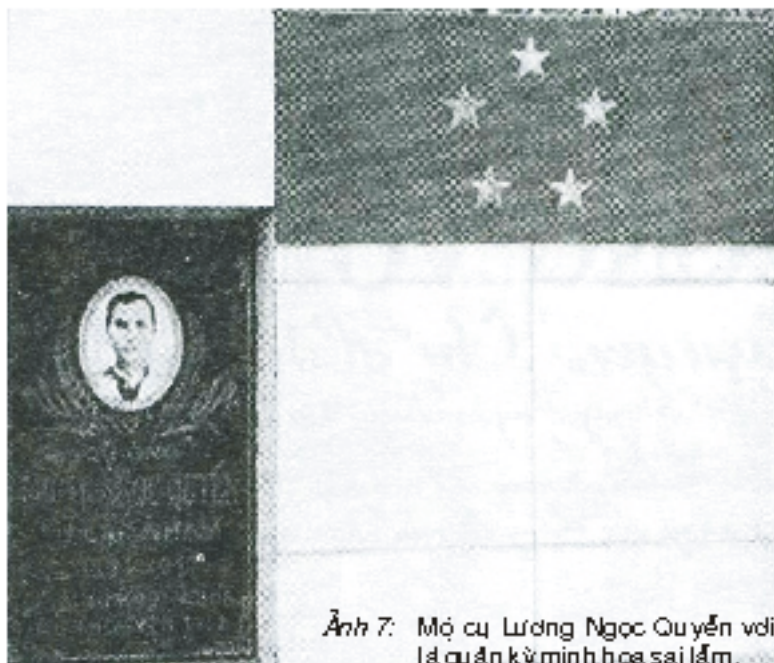
Ảnh 3: Quân kỳ do Việt Nam Quang Phục Hội chế định và được in trên tờ Quân dụng ngân phiếu phát hành năm 1912.

Ảnh 4: Quốc kỳ do Việt Nam Quang Phục Hội chế định được phục hiện căn cứ vào quân kỳ in trên tờ Quân dụng ngân phiếu phát hành năm 1912.

Ảnh 5 và 6: Quân kỳ và quốc kỳ được minh họa sai lầm trước đây.

Ảnh 7: Mộ cụ Lương Ngọc Quyến với lá quân kỳ minh họa sai lầm.